

DiVA – Digitala Vetenskapliga Arkivet <http://umu.diva-portal.org>

This is a book chapter published in **Språkets gränser - och verklighetens: Perspektiv på begreppet gräns**, ed. Daniel Andersson, Lars-Erik Edlund.

Citation for the published paper:

Lars-Erik Edlund, Daniel Andersson

Gränser - språkliga och andra: Några introducerande perspektiv

Språkets gränser - och verklighetens: Perspektiv på begreppet *gräns*, 2012, p. 7-16

Gränser – språkliga och andra

Några introducerande perspektiv

Av Lars-Erik Edlund & Daniel Andersson

År 2007 genomfördes projektet ”Gränser” bestående av två utställningar som ville locka ungdomar till debatt och ställningstaganden om demokrati och mänskliga rättigheter. Arrangörerna ville få dem att ”reflektera över hur vi kategoriserar människor, med syftet att visa på det egna valet i denna process. Var drar du gränsen mellan *vi* och *de*? Hur långt är du beredd att gå för att tillhöra *vi*? Har du något ansvar för vad som händer *de andra*?”¹

Denna programförklaring förmedlar flera centrala perspektiv på gränser, hur de uppstår och upprätthålls. Gränser är universella fenomen som, för att nu något förenkla, drar upp linjen mellan det som ligger här och där, på ett djupare plan mellan det som karakteriserar ”oss” och ”dem”. Ibland är det fråga om dynamiska gränser som är genomträngliga, andra gånger är gränserna särskiljande.

Gränser kan också vara mycket konkreta, såsom de som är uppmätta och ofta mycket konkret utmärkta mellan länder, län och kommuner, eller sådana som finns mellan skogsskiften, gårdar och tomter. Gränser av denna typ kan man lätt återge på en karta.

Arbetar man med kulturella fenomen talar man snarast om *kulturgränser* – och här tas detta begrepp i sin vidaste bemärkelse – där språk, artefakter, tanke-
mönster och beteenden, religiösa förhållanden, social formering och mycket, mycket mer kan studeras.

Det är kulturella gränser som kommer att behandlas i bidragen i denna samlingsvolym. I den här inledningen vill vi först förmedla några mer generella perspektiv på begreppet *gräns*, och därefter introducerar vi kortfattat de tretton bidragen.

Kulturella gränser

Kulturgränser har tidigare uppmärksammats i humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. En äldre generations kulturforskare – en välkänd representant för denna tradition är den franske geografen Paul Vidal de la Blache (1845–1918) – önskade gärna avtäckta den ”naturliga” regionen och dess gränser genom en analys av geologiska, klimatiska, socioekonomiska och kulturella egenskaper. Denna region karakteriserades av homogenitet, och inom denna forskningstradition skapades enskilda ”regionporträtt”, ofta mycket elegant presenterade (jfr Helmfrid 1994:1ff.).

¹ Se närmare <http://www.levandehistoria.se/projekt/Granser>; hämtad 2011-01-11.

Analyserna kan dock lätt bli deterministiska. Verkligheten är inte så statisk som den här presenteras – och egentligen är kanske just förändringen av gränserna det mest intressanta. I dagens samhällsforskning uppfattar man snarare rummet som en kulturell konstruktion, ”skapad och upprätthållen i sociala relationer och i tankevärlden, inte i första hand som en konkret geografisk lokalitet som bildar en fysisk ram kring en folkgrupps tillvaro” (Storå 1997:19). Man kan tala om *kognitiva rum*. Detta kan vara rum med vissa språkliga former, vissa religiösa och/eller politiska uppfattningar, specificerade symboliska konstruktioner osv. Men det finns också *materiella rum* med gränser för artefakter, olikartad matkultur, olika festseder etc., *näringsmässiga rum*, där olika försörjningssätt utgör gränserna för materiella villkor och därmed bidrar till den sociala och kulturella formeringen, och därtill *etniska rum* – där basbegreppet *etnisk* dock är mycket komplext.

I dessa olika rum positionerar människorna sig på skilda sätt, eller väljer, annorlunda uttryckt, olikartade *identifikationsmönster* (mer om *identifikation* längre fram). Dessa mönster växlar individer emellan men samma individ kan också uppvisa olika mönster beroende på situation. Alla människor har nämligen, som socialantropologen Thomas Hylland Eriksen (1996:53) uttryckt det, ”ett rikt förråd av potentiella identifikationsmöjligheter. Identifikationen pågår *relationellt*, alltså i kraft av och i kontrast till den Andre, och *situationellt*, det vill säga att vår kollektiva tillhörighetskänsla förändras från situation till situation”. Detta gör studier av gränser mycket spännande.

De kulturella gränserna förändras dessutom. Innovationer sveper nämligen fram över mer eller mindre stabila gränser och regioner, mellan grupper och, ytterst, mellan individer. Det kan konkret vara fråga om förändringar i materiell kultur, tekniska innovationer, sätt att organisera produktionen, religiös och politisk idéspridning, språkliga innovationer och en hel del annat. Dessa nya företeelser av vad slag det vara må kan etableras snabbt eller inte alls, de kan etableras med avsevärd fördröjning eller bara delvis. Introduktionen av nya drag, och tillbakaträngandet av ålderdomliga drag, utgör här intressanta studieobjekt.

Spridningen ser givetvis ut på olika sätt under olika tider. Den innovationsspridning som den katolska kyrkan under medeltiden stod för skiljer sig exempelvis från den som sker under 1800-talet och relateras till kommunikationernas utbyggnad. Denna senare skiljer i sin tur från den spridning som sker i vår tid i en globaliserad värld med alla dess spridningskanaler. Men hela tiden måste spridningen betraktas ur ett socialt perspektiv (se nästa avsnitt), så det finns också betydande likheter mellan olika tiders innovationsspridning.

Man skall hela tiden ha i minnet att en kartering av ett eller flera fenomen i bästa fall ger en ”synkron och över hela ytan likvärdig skenbart statisk ögonblicksbild ur i regel komplexa dynamiska förlopp” (Helmfrid 1994:1). Tidsperspektivet måste nämligen alltid beaktas vid tolkningen. Här finns i tidigare forskning en del ”resultat” som verkligen tål att diskuteras. Ett exempel kan anföras. I en artikel i

Bidrag til bondesamfundets historie (1933, del 2, s. 197f.) diskuterar Sigurd Erixon utbredningen av vissa redskapstyper för linberedning och av särskilt vinterkök tillsammans med utbredningen av uvulart (alltså skorrande) *r*. Han söker se samband mellan dessa fenomen, en analys som dock lätt kan leda fel. Utbredningsgränser som löper intill varandra behöver ju alls inte tolkas som samvarierande; den ena gränsen kan vara den yttergräns från vilken draget undan för undan håller på att dra sig tillbaka, den andra gränsen däremot en yttergräns för en företeelse som fortfarande sprider sig, en gräns som alltså fortfarande kan förskjutas framåt

Historikern Christer Winberg (1997:48) har ställt några viktiga frågor beträffande kulturgränser. Så här skriver han:

Är då kulturområden och kulturgränser ett angeläget forskningsområde? Kan man inte säga, att varje region vid närmare betraktande sönderfaller i en rad ännu mindre områden, och att varje försök att sätta samman dem är ett meningslöst systemsökande? Är det vidare inte en rigid inställning att till varje pris försöka se gränser i den brokiga verkligheten? Mot dessa invändningar kan sägas, att studiet av regioner och gränser blir meningsfullt, om det är ett *medel*, inte ett *mål* i sig. Syftet med studiet av geografisk utbredning på kartor är att formulera hypoteser om samband mellan olika företeelser, om utvecklingsprocesser etc (Winberg 1997:48).

Detta sätt att se på kulturgränserna och motivet till deras utforskande är högst berättigat.

Lite mer om språkliga gränser

Språk och språklig förändring lämpar sig sällsynt väl för kartering. De språkliga förändringsprocesserna kan – och här väljer vi att förenkla mycket komplicerade skeenden – beskrivas så att en språklig variant som från början uppfattats som felaktig av språkanvändarna så småningom blir en accepterad variant som används vid sidan av den tidigare formen. Vinner den nya varianten fotfäste hos språkanvändare med prestige i språksamfundet – denna prestige behöver inte alla gånger vara knuten till personer eller grupper med hög status – sprids den och kommer till sist att accepteras som (den nya) normen. Den ”avlagda” normen trängs därmed tillbaka. Det rör sig här i de flesta fall om långsamma förändringsprocesser, där förändringen i början varit långsam, sedan accelererar för att till sist åter bli långsam, t.o.m. mycket långsam. Helge Sandøy (2000) har i en studie diskuterat sådana förändringsförlopp, och sociolingvistiska studier, som Eva Sundgrens (2002, 2004) av det nutida talspråket i Eskilstuna, visar att när två konkurrerande former finns vid varandras sida inom ett språksamfund (såsom *supinum*-formerna *köpi* vid sidan av *köpt*) kan den lågfrekventa, utgående formen leva kvar oväntat länge.

En språklig varietet – en regiolekt, en dialekt, en sociolekt eller vad det nu är – utmejslas i relation till grannarnas språk, när ett språkligt ”vi” kontrasteras mot/konfronteras med det språk som ”de” använder. Hörnpelarna i förändringsprocessen är de närmast psykosociala begreppen *kontakt* – *prestige* – *identifikat-*

ion, vilka lyfts fram i flera undersökningar av både moderna dialekter och språkhistoriska förlopp (se Thelander 1979:117f.; jfr Widmark 1994:139ff.; 2010:29ff.). Låt oss titta lite mer konkret på detta.

Talarna i en språkgemenskap kommer i *kontakt* med en ny form, antingen en fjärrspridd form eller en form som finns i en angränsande varietet. Den nya formen kan av *prestigeskäl* få fäste, först som alternativform. Därvid iakttar man på språkkartan en spridning. Språkdraget kan sedan permanent etableras – ibland kan emellertid en språklig innovation bli en dagslända som upptas i exempelvis en dialekt men lika snabbt försvinner. Men talarna kan å andra sidan hävda sin egenart genom att hålla fast vid det äldre språkmönstret och således avvisa novationen. Man talar då om *identifikation*, varvid språkbrukarna kan sägas hävda solidaritet med den egna språkformen, annorlunda uttryckt: prestige riktas inåt, mot det egna språket.

På dessa olika sätt skapas olikheter i språkbruket grannbygder emellan på olika språkliga nivåer – det kan röra uttal, ordböjning, syntax eller ordbildning men också enskilda ord. De regionala eller lokala talspråken är sålunda resultatet av långsamt verkande, komplicerade sociala processer, där förebilderna – de miljöer som uppstår prestige och som man identifierar sig med – också kan växla över tid. Influenser från olika håll och från olika tider lagras sig på varandra, och det kan i nutid vara svårt att identifiera de skilda lagren. I ett par av artiklarna i denna volym finner man sådana exempel.

De språkliga gränserna och deras förändring samt kartläggningen av dessa förhållanden har traditionellt spelat roll inom nordistiken (se Edlund 2010; 2011). Man skulle kanske kunna tro att kartläggningen av de språkliga fenomenen numera spelat ut sin roll bland forskarna, men så är det inte. Området äger fortfarande stor aktualitet, vilket inte minst visas i en rad innovativa studier av svenskans "fonetiska geografi" från de senare åren (se Schaeffler 2005; Leinonen 2010, Bruce 2010 och Livijn 2010). Dessutom arbetar ett trettiotal forskare just nu med en sammanhållen språkgeografisk atlas över det svenskspråkiga området i Sverige, Finland och Estland, en atlas som beräknas kunna utges om några år. Därmed ges de svenskspråkiga dialekterna och ortnamnen en sammanhållen kartografisk beskrivning.²

Men gränser kan vara så mycket mera. Mångfalden speglas inte minst genom de tretton bidragen i den här boken.

Språkets gränser – och verklighetens

Boken handlar om språkliga gränser, men också verklighetens – vilket signaleras redan i titeln. Men vad betyder då detta? Menas att utöver språkliga gränser även

² Ett sammanfattande arbete för svenskt vidkommande är Dahl & Edlund (red., 2010) som utifrån en rad perspektiv och med utgångspunkt från olika typer av material, kartlagt språken i Sverige, inte bara svenskan utan också minoritetsspråk och invandrarspråk.

andra typer kommer att behandlas, eller att språkets gränser *de facto* också är verklighetens? I det följande kommer relationen mellan språk och verklighet att diskuteras utifrån en syn på språket som ett kulturellt, socialt och kognitivt fenomen. Bokens bidrag är relaterade till denna diskussion och kommer därför att nämnas som exempel. Det är dock viktigt att redan här påpeka att de flesta av bidragen – även om de bara nämns på ett ställe nedan – griper in i flera av de perspektiv som kan anläggas på relationen mellan språket och verkligheten.

Språk som kulturspegel

I språket uttrycks en grupps gemensamma kunskaper, värderingar och praktiker. Annorlunda uttryckt: språk speglar kultur. Detta faktum nyttjas av forskare inom flera vetenskapliga discipliner, t.ex. språkantropologi och etnolingvistik och även den språketnografiska forskningsinriktning som sedan ett par decennier bedrivs i nordiska språk i Umeå (t.ex. L.-E. Edlund 1988; Wiklund 1992; Westum 1999; A.-C. Edlund 2000; L.-E. Edlund 2009a, b; Andersson 2009).

Ett belysande exempel är den kognitivt inriktade etnolingvistik som utvecklats i polska Lublin (Zinken 2009) där man ställer frågor om hur kulturen manifesteras i språket, inte språkets roll i kulturen (Bartmiński 2009:11). Även om samtliga språkliga nivåer är av intresse intar den lexikala nivån en särställning: ”It provides access to the conceptual sphere, to the realm of ideas and images important in a given culture” (ibid.:17). Bartmiński studerar exempelvis polska *matka* ’moder’ genom analys av en mängd olika källmaterial (ibid.:132–148). Resultatet blir en lista av egenskaper – varav vissa betraktas som ett slags kärna – som uttrycker en del av den polska *språkliga världsbilden* (linguistic worldview). Denna språkliga världsbild kan definieras så här:

Linguistic worldview is a language-entrenched interpretation of reality, which can be expressed in the form of judgments about the world, people, things or events. [...] It unites people in a given social environment, creates a community of thoughts, feelings and values (Bartmiński 2009:23).

Det finns alltid en fara i att studera språket för att nå kunskap om kulturen. Vi måste exempelvis alltid ta hänsyn till omständigheten att det är skillnad på ett kulturellt förankrat system av föreställningar och värderingar och den sociala praktiken, dvs. vad människor faktiskt gör. Denna insikt uttrycks på följande sätt av Bucholtz & Hall:

Cultural beliefs about how people of various social backgrounds should, must, or do speak and act [...] are generally reductive and inflexible, while the actual linguistic and social practices in which people engage in specific social context [...] are highly complex and strategic (Bucholtz & Hall 2004:381f.).

Flera bidrag i föreliggande bok anknyter till denna relation mellan språk och kultur. I exempelvis Susanne Haugens studie får vi följa hur förleden *bauta-* utvecklas i svenskan, en utveckling som också belyser processer och händelser i sam-

hället. Ortnamnen utgör del av vårt immateriella kulturarv och förmedlar ofta berättelser om viktiga historiska skeenden. I Per Ambrosianis studie av svenska önamn på äldre ryska kartor över Finland speglas politiska processer mellan nationer. Ulf Lundströms studie av ortnamnen i norra Västerbotten för oss långt tillbaka i tiden och visar hur olika språkgrupper mötts genom historien och hur detta kommer till uttryck i namnskatten. Slutligen ger studien av narrativer i bidraget av Daniel Andersson & Coppélie Cocq insikter i såväl äldre folkliga meningsskapande processer som det berättande som sker i dag på nätet.

Språk som handlande

Att använda språk är att utföra handlingar i sociala sammanhang. Insikten går exempelvis tillbaka på J. L. Austins tankar om talhandlingar (1962) och exemplifieras ofta med den illukutionära talhandlingen löftet: i och med yttrandet av orden ”jag lovar” utförs också handlingen *att lova*. I exempel som detta är gränsen mellan språk och verklighet i det närmaste helt uttraderad men så gott som allt språkanvändande kan på ett eller annat sätt betraktas som handlande. Denna insikt kommer till användning inom mycket språkforskning där materialet tillåter analys av det sociala samspelet, exempelvis inom språksociologi.

Ett exempel på ett område som intresserat många språkligt inriktade forskare är hur språket används i social interaktion för att skapa identitet. I samtalet ”producerar” deltagarna sina egna identiteter genom både vad de talar om och hur de gör detta. Av särskilt intresse för denna forskningsinriktning är hur kollektiva föreställningar eller kulturella ”sanningar” inverkar på individernas identitetsarbete. Efter att ha studerat hur fem 21-åriga män producerar maskulinitet i samtal sammanfattar sig Deborah Cameron på följande sätt om just detta:

Men and women do not live on different planets, but are members of cultures in which a large amount of discourse about gender is constantly circulating. They do not only learn, and then mechanically reproduce, ways of speaking ‘appropriate’ to their own sex; they learn a much broader set of gendered meanings that attach in rather complex ways to different ways of speaking, and they produce their own behavior in the light of those meanings (Cameron 2011:259).

Också bidragen i denna bok intresserar sig för vad vi gör när vi använder språket. Ett exempel är Anders Sigrells diskussion av hur talare kan använda språket för att skapa ett ”vi” mellan talare och lyssnare – en förutsättning för en lyckad kommunikation. I Asbjørg Westums bidrag får vi en inblick i hur berättande om personliga erfarenheter fyller viktiga funktioner i människors liv medan Heidi Hansson, Eva Lindgren och Kirk Sullivan vänder blicken mot den vetenskapliga texten som sådan och diskuterar samförfattarskap i relation till textens funktion. Annika Norlund Shaswar anlägger ett andraspråksperspektiv och utgår ifrån New Literacy Studies där man intresserar sig för hur vi använder skrift i olika sammanhang. Och Eva Strangert belyser i sitt bidrag komplexiteten i talarnas avgränsning av sitt tal

och diskuterar i samband därmed bl.a. skillnader mellan professionella och icke professionella talare.

Ett titthål in i hjärnan

Språket innehåller, förutom att det avspeglar sociala och kulturella sammanhang, också information om det som pågår inom individen, i dennes hjärna. Härigenom ges forskarna möjlighet att utifrån språket uttala sig om mentala processer och funktioner. Särskilt bildligt språk har visat sig fruktbart att studera ur detta perspektiv. George Lakoff och Mark Johnson illustrerar detta redan 1980 i boken *Metaphors We Live By* där de utvecklar teorin om kognitiva eller konceptuella metaforer, ett slags konventionaliserade tankemönster där två domäner kopplas ihop, som karakteriserar vårt tänkande (jfr även Lakoff & Johnson 1999). ”To study metaphor”, skriver Lakoff tillsammans med Mark Turner (1989:214), ”is to be confronted with hidden aspects of one’s own mind and one’s own culture”.

Ett i svenskan vanligt ordspråk kan användas för att belysa förekomsten av sådana kognitiva metaforer: *Även en blind höna finner ett korn* (jfr Holm 1975:40). Ordspråket används i normalfallet inte om hönor utan om människor. Att vara blind i detta sammanhang har ingenting med syn att göra utan fungerar som en metafor för att vara okunnig. Det visar sig dock att kopplingen mellan att se och att förstå – och därmed mellan att inte se och att inte förstå – är vanlig i det svenska språket där en mängd konstruktioner som bygger på denna koppling är möjliga. Några exempel är följande:

Jag kan inte se hur det skulle hjälpa någon
Man måste vara blind för att inte se vart detta leder
Hon ser annorlunda på saken

Hur kommer det sig att det finns så många liknande uttryck av detta slag i svenskan (och även många andra språk)? Den kognitiva lingvistikens förklarar detta fenomen med en underliggande kognitiv metafor ATT FÖRSTÅ ÄR ATT SE³ (Lakoff & Johnson 1980:48, 103f.) som i sig aldrig realiseras språkligt men som möjliggör dessa och andra metaforiska uttryck. Dessa kognitiva metaforer ligger djupt inbäddade i kulturen och är ofta så självklara att vi inte tänker på dem. På detta sätt ger de, vid sidan av kunskap om hur det mänskliga analogiska tänkandet fungerar, även inblickar i sociala och kulturella mönster.

Att språket ger insikter om kognitiva processer illustreras i denna bok exempelvis av Christian Waldmanns bidrag om barns inlärning och förståelse av prepositionerna *framför* och *bakom*. Även Maria Helena Svenssons studie av var gränsen går mellan bildligt och bokstavligt språk förmedlar insikter om det mänskliga sättet att tänka och resonera.

³ Detta är det gängse sättet att illustrera kognitiva metaforer, nämligen i formen MÅLDOMÄN ÄR KÄLLDOMÄN.

Dessa insikter – att språket speglar kulturella mönster och även mentala processer och dessutom innebär handlande – leder till en fråga som ställer förhållandet mellan språk och verklighet på sin spets: kan det rentav vara så att språket och dess strukturer påverkar hur vi uppfattar verkligheten? Denna idé har en lång tradition inom språkvetenskapen. Deborah Cameron (1999:154) kallar den för en av 1900-talets ”Big Ideas”. Tanken att språket styr hur vi uppfattar världen har tillskrivits Benjamin Lee Whorf och brukar också refereras till med beteckningen Sapir-Whorfhypotesen (Cameron 1999:153)⁴ eller *språklig relativism*. Hypotesen har bland annat aktualiserats inom feministisk språkforskning, där Dale Spenders välkända bok *Man Made Language* (1980) utgör ett tydligt och ofta diskuterat exempel. Ett exempel ur boken är att Spender (1980:19), utifrån bland andra Muriel Schultz (1975) och Robin Lakoff (1975), finner en *semantisk regel* i det engelska språket, där varje ord som associeras med det kvinnliga måste anta negativa och ofta sexuella konnotationer. Spender utgår ifrån hypotesen i en stark version och ser hur ett sexistiskt och mansdominerat språkssystem påverkar oss alla.

Ett exempel från skönlitteraturen illustrerar den språkliga relativismens grundidéer på ett effektivt sätt. I George Orwells roman *Nineteen Eighty-Four* (1949) skapar staten ett nytt språk, *Newspeak*, som ska göra det omöjligt att tänka alternativa tankar. Syftet är att stärka statens totala dominans. Det nya språket är förenklat och ord som *frihet* och *uppror* samt ord med negativa betydelser är borttagna – exempelvis så ändras engelska *bad* till *ungood*. Termen *Newspeak*, på svenska *nyspråk*, har kommit att syfta på just språk som används på ett vilseledande, ofta förskönande, sätt.

Än så länge går meningarna isär om i vilken utsträckning språket påverkar eller rentav styr hur vi uppfattar världen men att det påverkar torde de flesta kunna enas om.

Vikten av språkinläring

En viktig slutsats av det ovanstående är att vägen till språket, både för den som lär sig ett modersmål och den som lär sig ett andraspråk, är en mycket viktig process. Språkinläring innebär mycket mer än att man tillägnar sig ett instrument för kommunikation. Det innebär bland annat att man får tillgång till sociala och kulturella sammanhang, att man utvecklar sina kognitiva förmågor och lär sig se världen på ett mer komplext sätt. Här har forskningen en betydelsefull roll att spela, både vad gäller beskrivningen av hur inläring går till och, framförallt i förlängningen av denna kartläggning, i framtagande och utvärdering av mer effektiva metoder för språkinläring.

Bland bokens bidrag är det två som explicit fokuserar språkinläring och språkutveckling i den svenska skolan: Berit Lundgren analyserar kursplanerna i svenska respektive svenska som andraspråk och det utvecklingsarbete som skett

⁴ Som Cameron (1999) också lyfter fram är det osäkert exakt i hur stor utsträckning tankarna kring denna hypotes verkligen kan tillskrivas Whorf.

med dessa medan Monica Reichenberg å sin sida fokuserar undervisningen i läs-förståelse inom sarskolan.

Fast hur var det nu med bokens titel? Hur ser egentligen gransen ut mellan språk och verklighet och i vad mån är språkets granser också verklighetens? Diskussionen här har visat att förhållandet är ytterst komplicerat. Det tycks nästan som om gransen mellan språk och verklighet blir suddigare ju mer den fokuseras. Och kanske är just detta en av de insikter denna bok kan leda till.

Litteratur

- Andersson, Daniel, 2009. *Fega pojkar pussar aldrig vackra flickor. Könsrelaterade ordpsråk i nordnorrländsk agrarmiljö belysta ur språkligt och kulturellt perspektiv.* (Nordsvenska 17.) Umeå.
- Austin, John Langshaw, 1962. *How to Do Things With Words* (The William James Lectures 1955). London.
- Bartmiński, Jerzy, 2009. *Aspects of Cognitive Ethnolinguistics.* (Edited by Jörg Zinken.) London, Oakville.
- Bruce, Gösta, 2010. *Vår fonetiska geografi. Om svenskans accenter, melodi och uttal.* Lund.
- Bucholtz, Mary & Hall, Kira, 2004. Language and Identity. I: A. Duranti (ed.), *A Companion to Linguistic Anthropology*, Malden Ma. S. 369–394.
- Cameron, Deborah, 1999. Linguistic Relativity. Benjamin Lee Whorf and the Return of the Repressed. I: *Critical Quarterly* 41(2). S. 153–156.
- 2011. Performing Gender Identity: Young Men’s Talk and the Construction of Heterosexual Masculinity. I: J. Coates & P. Pichler (eds.), *Language & Gender: A Reader*. 2nd Edition. S. 250–262. [Ursprungligen publicerad 1997.]
- Dahl, Östen & Edlund, Lars-Erik (red.), 2010. *Språken i Sverige.* (Sveriges Nationalatlas.) Stockholm.
- Edlund, Ann-Catrine, 2000. *Sålen och jägaren. De bottniska jägarnas begreppssystem för sål ur ett kognitivt perspektiv.* Umeå.
- Edlund, Lars-Erik, 1988. Terrängordet och ortnamnelementet *nurk(a) ~ nork*, dess semantik och etymologi. I: *Ingemar Olsson 25 augusti 1988* (MINS 28.). S. 73–92.
- 2009a. Dialekterna och folkkulturen. I: *Folkkultur i fokus* (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 106), Uppsala. S. 127–138.
- 2009b. Språklig mångfald i södra lappmarken. I: *Samtal i rörelse. Elva essäer om mänskliga möten och språkets kraft* (Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds årsbok 2009). S. 149–159.
- 2010. Mapping the North Germanic Languages. I: A. Lameli, R. Kehrein & S. Rabanus (eds.), *Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation*. Vol. 2. Part I: Language Mapping. S. 203–237; Vol. 2. Part II Language Mapping (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft Band 30.2.) [Karta] 1001–1006.
- 2011. Språkgeografisk kartering av de nordiska språken. I: *Svenska landsmålen och svenskt folkliv* 2011. S. 9–60.
- Eriksen, Thomas Hylland, 1996. *Historia, myt och identitet.* Stockholm.
- Erixon, Sigurd, 1933. Hur Norge och Sverige mötas. Studier rörande kulturgränser och kultursamband på Skandinaviska halvön. I: *Bidrag til bondesamfundets historie 2, Bosetning og kulturforbindelser.* (Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Serie A, Forelesninger 15.) Oslo. S. 183–299.

- Gränser. Levande Historia; <http://www.levandehistoria.se/projekt/Granser>; hämtad 2011-01-11.
- Helmfrid, Staffan, 1994. Kulturgränser som geografiskt problem. I: L.-E. Edlund (red.), *Kulturgränser – myt eller verklighet? En artikelsamling*. (Diabas 4.) Umeå. S. 1–6.
- Holm, Pelle. 1975. *Ordspråk och talesätt*. Stockholm.
- Lakoff, George & Johnson, Mark, 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago & London.
- 1999. *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York.
- Lakoff, George & Turner, Mark, 1989. *More Than Cool Reason. A field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago & London.
- Lakoff, Robin, 1975. *Language and Woman's Place*. New York.
- Leinonen, Therese, 2010. *An Acoustic Analysis of Vowel Pronunciation in Swedish Dialects*. (Groningen dissertations in linguistics 83.) Groningen.
- Livijn, Peder, 2010. *En perceptuell och akustisk studie av svenskans koronaler i ett dialektperspektiv*. Stockholm.
- Orwell, George, 1949. *Nineteen Eighty-four: A Novel*. London.
- Sandøy, Helge, 2000. Utviklingslinjer i moderne norske dialekter. I: *Folkmålsstudier* 39. S. 345–384.
- Schaeffler, Felix, 2005. *Phonological Quantity in Swedish Dialects. Typological Aspects, Phonetic Variation and Diachronic Change*. (Phonum 10.) Umeå.
- Schultz, Muriel, 1975. The Semantic Derogation of Women. I: B. Thorne & N. Henly (eds.), *Language and Sex: Difference and Dominance*, Newbury. S. 64–75.
- Spender, Dale, 1980. *Man Made Language*. London.
- Storå, Nils, 1997. Diffusion och kommunikation i mittnordisk belysning. I: S. Supphellen (red.), *Kultursamhangar i Midt-Norden. Tverrfagleg symposium for doktorgradsstudentar og forskarar. Førelesingar ved eit symposium i Levanger 1996*. (Det kongelige norske videnskabers selskabs skrifter nr 1, 1997.) Trondheim & Stockholm. S. 7–25
- Sundgren, Eva, 2002. Återbesök i Eskilstuna. *En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. (Skrifter utg. av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56.) Uppsala.
- 2004. *Språklig variation och förändring. Exemplet Eskilstuna*. Lund.
- Thelander, Mats, 1979. *Språkliga variationsmodeller tillämpade på nutida Burträsktal*. 1. Materialbeskrivning och analys på språkdragsnivå. (Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Philologiae Scandinavicae Upsaliensia 14:1.) Uppsala.
- Westum, Asbjørg, 1999. *Ris, skäver och skärva. Folklig kategorisering av några barnsjukdomar ur ett kognitivt semantiskt perspektiv*. (Diabas 5; Skrifter utg. av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå. Serie A, Dialekter 13.) Umeå.
- Widmark, Gun, 1994. Fågelperspektiv och historisk förklaring: En diskussion kring "Die Gliederung des Nordgermanischen". I: L.-E. Edlund (red.), *Kulturgränser – myt eller verklighet? En artikelsamling*. (Diabas 4.) Umeå. S. 139–152.
- 2010. *Det nordiska u-omljudet. En dialektgeografisk undersökning*. 2. (Skrifter utg. av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 81.) Uppsala.
- Wiklund, Staffan, 1992. *Vätmarksord i lulemälen. En ordgrupp sedd ur informant- och intervjuarperspektiv*. (Diabas 3.) Umeå.
- Winberg, Christer, 1997. Flodströmlinjen i forskningen. I: L.-E. Edlund (red.), *Kartan i kulturforskningens tjänst. En artikelsamling*. (Kulturens frontlinjer 2.) S. 26–51.
- Zinken, Jörg, 2009. The Ethnolinguistic School of Lublin and Anglo-American Cognitive Linguistics. I: J. Zinken (ed.), Jerzy Bartmiński, *Aspects of Cognitive Ethnolinguistics*, London, Oakville. S. 1–5.